

प्रकरण क्र. ०१

* विमा ओळख/परिचय *

* प्रस्तावना -

नैसर्गिकपणे जाणिव - वैबीमोन संस्कृती -
औद्योगिक क्रांती.

* व्याख्या -

① प्रोफेसर हॅन्सल थांच्या मते, " एकाच प्रकारच्या होव्याची शक्यता असणाऱ्या अनेक व्यक्तिकडून विमाहप्त्याच्या स्वरुपात जमा केल्या जाणाऱ्या रकमेतून ज्या व्यक्तीचे प्रत्यक्ष नुकसान होईल त्याची भरपाई करण्याची एक सामाजिक योजना म्हणजे विमा होय. "

② प्रोफेसर मेजरसन थांच्या मते, " विमा ही एक अशी व्यवस्था आहे, की ज्यात विमेदारांना सोसाऱ्या भागणाऱ्या आर्थिक नुकसानाची भरपाई विशिष्ट मोबदल्यात करण्याचे कराराने विमेकरी मान्य करतो. "

* विमा संकल्पना -

- ① दोन घटकांत सहकार्य.
- ② कराराद्वारे जोखमिचा स्विकार.
- ③ जोखीम स्विकारण्याचे सूच्य.
- ④ हानीचे सूच्यमापण.
- ⑤ विमाहित.
- ⑥ फायद्यासाठी वापरावर प्रतिबंध.

* विस्थाची वैशिष्ट्ये -

- ① सामुहिक सहाय्याचा उत्कृष्ट अविकार
- ② जोखमिचे विभाजन
- ③ जोखमीची निश्चिती
- ④ धटनावर्तंबी करार
- ⑤ भरपार
- ⑥ असंख्य विमेकार
- ⑦ विमा एक व्यवसाय.
- ⑧ विमा जुगार नहे.

* विस्थाचे हेतू:

- ① धोक्याचे रचवतार करणे.
- ② हानीची भरपार.
- ③ भविष्याविषयीची तरतूद
- ④ भविष्यकाळाची सोय.
- ⑤ वचतीपुन संरक्षण
- ⑩ विविध व्यक्ती व संस्थांच्या हिताचे रक्षण.
- ⑥ प्राप्तीकरातून सुट मिळ
- ⑦ जप्तीपासून संरक्षण मि
- ⑧ व्यावहार्य व्यवसायात सातत्य.
- ⑨ सामाजिक सहाय्यापुन राष्ट्रीय विकास.

विस्थाची आवश्यकता -

- ① सामान्य व्यक्ती
- ② व्यापारी वर्ग
- ③ उद्योजकांना मदत
- ④ आयात - निर्यात व्यापारासाठी
- ⑤ कृषी क्षेत्रात मदत
- ⑥ ठेवीना सुरक्षितता प्राप्तीसाठी
- ⑦ जेव्हा व्यवसायांना आवश्यक

- ⑧ व्यवसायाचा विकास राखणे
- ⑨ कर्मचारी वेगळ्याही उपयुक्त
- ⑩ औषधोपचार व शस्त्रक्रिया खर्च तरतूदीसाठी.
- ⑪ शांतता आणि सोदवहा पूर्ण जीवनासाठी. आवश्यक.
- ⑫ लढागळातील व्यक्तींना विमा संरक्षण.

* विम्याचे आर्थिक दृष्टिकोनातून महत्व -

- ① नियमित वचतीची राखणे.
- ② उद्योग व व्यापार विकासास चाळना मिळते.
- ③ औद्योगिक क्षेत्र विस्तारासाठी मदत.
- ④ बीज निर्मिती आणि पाणी पुरवठा सोई.
- ⑤ नियमित व्यापार वाढीस मदत.
- ⑥ कृषी क्षेत्र विकासास मदत.
- ⑦ व्यवसायात सातत्य राखण्यास मदत.
- ⑧ किंमत पातळीत स्थैर्य.
- ⑨ कामगार कुल्याणात आणि रोजगारात वाढ.

* विम्याचे बाणिज्य दृष्टिकोनातून महत्व -

- ① अंतर्गत व्यापारास मदत.
- ② आंतरराष्ट्रीय व्यापारास मदत.
- ③ बाह्येक क्षेत्र विकासास मदत.
- ④ संग्रहन कायदास मदत.
- ⑤ नफ्याचे नुकसान झाल्यास भरपाई.
- ⑥ व्यापार व व्यवसायात सातत्य राखण्यास मदत.
- ⑦ कर्ज व ठेवींना सुरक्षता. / सुरक्षितता.

8) नोकुरवर्गाच्या प्रामाणिकपणाची विम्याद्वारे हमी.

9) चोरी व घरफोडीमुळे होणाऱ्या नुकसानीची भरपाई.

10) वाणिज्य क्षेत्रास आर्थिक प्रेरणा.

* विमा प्रकार -

1) सामुद्रिक विमा -

1) जहाजाचा विमा

2) जबाबदारीचा विमा

3) जहाजावरील मालाचा विमा.

2) अग्नि विमा -

3) जीवनविमा -

4) अपघात विमा -

5) सामाजिक विमा -

1) बेकारीचा विमा.

2) आजारपणाचा विमा.

3) शारीरिक असमर्थताचा विमा.

4) विविध गट विमा योजना.

5) प्रसूती काळाचा विमा.

6) इतर (व्यवसायासंबंधी) विमा प्रकार -

1) प्रामाणिकपणाचा विमा.

2) चोरी व घरफोडीचा विमा.

3) पाळीव जनावरांचा विमा.

4) पीक विमा.

- 5) सेवक वर्गबाबतचा दायित्व विमा.
- 6) वाहन विमा.
- 7) सार्वजनिक दायित्व विमा.
- 8) प्रवासातील रोख रकमेचा विमा.
- 9) अभियांत्रिकी विमा.
- 10) पथ विमा
- 11) पेट्रोलपंप विमा.
- 12) स्पॅकेल बिकेज पॉलीसि.
- 13) हवामान विमा
- 14) बुद्धे विमा.

7) इतर काही विशेष विमा प्रकार -

1) व्यक्तिविषयक विमा प्रकार / व्यक्तिगत विमा -

अ) आयुर्विमा / जिवनविमा

i) हयातीतील विमा

iii) वधसिने

ii) आजीवन विमा

iv) सामूहिक विमा

ब) व्यक्तिगत अपघात विमा

क) स्वास्थ्य विमा

2) मालमत्ता विमा -

3) हमी विमा

अ) प्रामाणिकपणाचा हमी विमा

i) वाणिज्यविषयक हमी विमा पत्रक

ii) शासकीय विमा हमी पत्रक

न्यायालय हमी विमा पत्र

ब) पतविमा

i) रूहणक्रिकडून रक्कम वसूलीची जबाबदारी न स्विकारणारी विमापत्रे

ii) रूहणक्रिकडून रक्कम वसूल करणारी विमापत्रे.

* विमाची सुलतत्वे -

अ) विमाची प्राथमिक / सुलभूत तत्त्वे -

i) विमेयहित तत्त्व

ii) हानिभरण तत्त्व /

नुकसानभरपाईचे तत्त्व.

iii) हानिभरण तत्त्व / नुकसानभरपाईचे तत्त्व.

i) शेख रकुमेत भरपाई

ii) वस्तू कुडुस्ती

iii) वस्तू बदलून देणे. / पूर्वस्थिति असणे.

उ) नियमित / परस्पर विश्वास तत्त्व.

द) सहकाराचे तत्त्व.

इ) संभाव्यतेचे तत्त्व.

ब) विमाची दुसऱ्या तत्त्वे -

i) मातकी रक्क वदसाचे तत्त्व.

ii) अंशदायित्वाचे तत्त्व.

३) नुकसान कमी करण्याचे तत्त्व.

४) नुकसान घडविणारे नजीकचे कारण तत्त्व.

* **विमा करार** - भारतीय करार १९५२ साली विमा करार अधिनियम

विमा कराराच्या अटी / आवश्यक बाबी -

१) लेखी करार	२) करारसूक्ष्म / प्रतिफल
३) करार पात्रता	४) कायदेशीर हेतू / उद्दिष्ट्ये
५) परस्पर विश्वासावर	६) करारात निश्चितता असणे
आधारीत करार	७) करारची पूर्तता
८) सात्वकी हक्क	९) विमेष हिताचा वापर
हस्तांतराचा करार	

* **विमा करार व जुगारी करार यांतील फरक**

१) अर्थ / व्याख्या	६) करारची अंमलबजावणी
२) विमेष हित	७) शास्त्रीय आधार
३) धोका / जोखिम	८) धोक्याचे बदलते स्वरूप
४) करार प्रतिफल	९) धोक्याचे हस्तांतर
५) परस्पर विश्वास	१०) नुकसान भरपाई